

DUŠKO DIMITRIJEVIĆ

SPOROVI U JUŽNOM KINESKOM MORU I MEĐUNARODNO PRAVO

Geoekonomsko pozicioniranje sporova u Južnom kineskom moru

Južno kinesko more spada u red poluzatvorenih mora koje zauzima površinu od 3,5 miliona kvadratnih kilometara.¹ More okružuju Kina, Bruneji, Indonezija, Malezija, Filipini i Vijetnam.² Zbog nepravilnog oblika, Južno kinesko more se u priobalnim državama često naziva i “kravljim jezikom”. Prostire se od Singapura i Molučkog moreuza, do Tajvanskog moreuza, zapadne obale Filipina, severne obale Indonezije i do istočnog dela Vijetnama. Idući od severa ka jugu udaljenost iznosi oko 1800 kilometara, a od istoka ka zapadu aproksimativno 900 kilometara. U moru se nalazi preko 250, uglavnom nenaseljenih, ostrva, ostrvaca, grebena, sprudova i stena grupisanih u četiri odvojene celine koje se u engleskom i kineskom govornom području zovu Parasel/Siša (*Paracel/Xisha Islands*), Spratli/Nanša (*Spratly/Nansha Islands*), Prata/Dungša (*Pratas/Dongsha Island*), Maklesfild/Cungša (*Macclesfield Bank/Zongsha Islands*) i Skarborou/Huang Jen (*Scarborough Shoal/Huang Yan*). Pomenuta ostrva i morske formacije nalaze se unutar oblasti koja je u pomorskim kartama označena koordinatama od 3°57’do

Dr Duško Dimitrijević, naučni savetnik Instituta za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

¹ *China's Ocean Development Report*, China Institute of Marine Affairs, State Oceanic Administration, 2011, p. 20.

² Hasijim Djalal, “Indonesia and the South China Sea Initiative”, *Ocean Development and International Law*, 2001, vol. 32, no. 2, pp. 97, etc.

21°N (severne geografske širine) i 109°30' do 117°50'E (istočne geografske dužine). Južno kinesko more ima izvanredan geoekonomski značaj, jer kroz njega vode važni pomorski putevi koji povezuju Indijski okean sa severoistočnom Azijom, uključujući važne luke u Kini, Japanu, Koreji i Rusiji.³ Međunarodne pomorske rute prolaze preko Molučkog i Singapurskog zaliva (između Indonezije, Malezije i Singapura), Sundskog zaliva (između indonežanskih ostrva Jave i Sumatre), ukrštajući se u pravcu prema Tajvanskom moreuzu (između Kine i Tajvana) ili prema Lusonskom moreuzu (između Tajvana i Filipina). Procenjuje se da se ovim pomorskim putevima obavlja više od polovine godišnje trgovine država istočne i jugoistočne Azije.⁴ Procena je i da se u podmorju Južnog kineskog mora nalaze bogata nalazišta nafte i gasa.⁵ Na osnovu preliminarnih ispitivanja, u Južnom kineskom moru nalazi se i trećina svetskog morskog biodiverziteta.⁶

Istorijat sporova u Južnom kineskom moru

Istorijski posmatrajući, većina obalnih država Južnog kineskog mora, izuzev Kine i Tajvana, sve do novijeg doba, samo je sporadično isticala zahteve za suverenost nad njegovim morskim područjima. Kina je, kao najveća sila u regionu smatrala da Južno kinesko more predstavlja "prirodnu sferu njenih uticaja".⁷ U najranijoj kineskoj historiografiji pominje se oblast Južnog kineskog mora kao teritorija u kojoj su razne kineske dinastije ubirale tribute sve do 3. veka nove ere kada su oblast zauzeli "varvari sa južnih mora". Termin "Južno more" (*Nan Hai*), pomenuto je u knjizi "Klasična poezija" (*Shi Jing*), koja je publikovana u periodu od 475-221. godine pre nove ere.⁸

³ Clive Schofield, "Dangerous Ground: A Geopolitical Overview of the South China Sea", in Sam Bateman and Ralf Emmers (eds.), *Security and International Politics in the South China Sea*, Routledge, 2009, p. 18.

⁴ Poređenja radi, na godišnjem nivou, kroz Molučki moreuz prođe tri puta više tankera nego Sueckim kanalom, odnosno pet puta više nego Panamskim. Videti: UCLMUN 2012 – Security Council, *South China Sea Dispute*, Internet, <http://www.uclmun.co.uk/SC2.pdf>, 10/05/2016.

⁵ Neke procene govore da u Južnom kineskom moru ima 1.1 milijarda tona nafte, dok kineski izvori tvrde da ima zaliha od 17.7 milijardi tona (poređenja radi, Kuvajt ima 13 milijardi tona). Kada je reč o rezervama prirodnog gasa, američka Agencija za energetiku (*US Energy Information Administration* – EIA) je procenila da one iznose 25 triliona kubnih metara kolike su rezerve Katara. Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Scott Neuman, "Little Islands Are Big Trouble In The South China Sea", NPR, September 07, 2012, Internet, <http://www.npr.org/2012/09/07/160745930/little-islands-are-big-trouble-in-the-south-china-sea>, 10/05/2015.

⁸ Jianming Shen, "China's Sovereignty over the South China Sea Islands: A Historical Perspective", *Chinese Journal of International Law*, 2002, vol. 94, pp. 102-105.

U vreme dinastije Ćin i dinastije Han (od 618-1279. godine nove ere), prvi put se pominje "Pomorski put svile" kroz Južno kinesko more. Pomorski put svile bio je pandan za Put svile koji je vodio preko kineskog kopna sve do obala Mediterana. Naziv je ostao u upotrebi sve do kasnog perioda dinastije Ming i ranog perioda dinastije Ćing kada je slavna trgovačka ruta bila obustavljena (od 1474-1551. godine nove ere). Nakon izbijanja prvog Opijumskog rata između Kine i Velike Britanije 1840. godine, došlo je do obustave saobraćaja rutama Pomorskog puta svile. Početkom 20. veka, Kina je u svojim pomorskim kartama i atlasima prikazivala najveći deo Južnog mora kao deo kineske teritorije. U toku 1935. godine, Kina je u zvanično objavila graničnu liniju u Južnom kineskom moru koja je obuhvatila četiri grupe ostrva i ostrvskih formacija, i to: Parasel/Siša, Spratli/Nanša, Prata/Dungša, Maklesfild/Cungša i Skarborou/Huang Jen. Nakon Drugog svetskog rata, pozivajući se na Kairsku deklaraciju i Potsdamsku proklamaciju Savezničkih sila, Kina je povratila prava nad ostrvima Parasel/Siša i Spratli/Nanša koja su bila okupirana od strane Japana. Zanimljivo je, da ni jedna priobalna država u Južnom kineskom moru nije reagovala povodom ove japanske derilikcije, a Kina je u cilju uspostavljanja efektivne kontrole poslala pomorske kontigente koji su na Jung Singu (*Young Xing/Woody Islands*), Parasel/Siša, Taj Pingu (*Tai Ping/Itu Aba*), i na ostrvima Spratli/Nanša, postavili kamene granične markere. Tokom 1947. godine, kineska Vlada interno je distribuirala pomorski atlas u kome su ucrtane granice kineske teritorije sa jedanaest isprekidanih linija u oblasti Južnog kineskog mora. Iste godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova Kine objavilo je listu od 172 kineska ostrva na kineskom i engleskom jeziku. U maju 1949. godine, već pomenute četiri grupe ostrva bile su stavljene pod kontrolu distrikta Henan u okviru kineske provincije Guang Dong.

Nakon dobijanja nezavisnosti 1946. godine, Filipini su počeli da pokazuju aspiracije za novom podelom vlasti u Južnom kineskom moru. Već 1949. godine, Filipini su izneli zahtev za ostrvcima iz arhipelaga Spratli/Nanša. Kina je potom reagovala izjavom u kojoj je reinterpretirana ranija tvrdnje kineskog ministra inostranih poslova Ću Enlaja (*Zhou Enlai*), iz 1951. godine, da ostrva Siša, Nanša, Dungša i Cungša predstavljaju "inherentni deo kineske teritorije" koju je Japan vratio Kini nakon bezuslovne predaje po okončanju Drugog svetskog rata. Sa otopljanjem kinesko-vijetnamskih odnosa 1953. godine, Kina je izbrisala dve od ukupno jedanaest isprekidanih graničnih linija u svojim pomorskim kartama i pomorskim atlasima. Od tog momenta, kinesko teritorijalno pozicioniranje u Južnom kineskom moru obuhvatalo je područje označeno sa "devet isprekidanih linija" (*nine-dash line*). Delimitacija sa "devet isprekidanih linija" po kineskom stanovištu ima utemeljenje u kodifikovanom međunarodnom pravu, ali i u pravilima koja su ostala van zvanične kodifikacije Konvencija o pravu mora iz 1982. godine, to jest, u običajnim pravilima koja se odnose na prava koja proizilaze iz

otkrića, okupacije i “istorijskih prava” nad teritorijom.⁹ Radi konsolidacije svog stanovišta, Kina je 4. septembra 1958. godine, donela Deklaraciju o teritorijalnom moru kojom je jednostrano potvrdila suverenitet nad pomenutim grupama ostrva u Južnom kineskom moru. U svrhu sprovođenja odredaba Konvencije o pravu mora iz 1982. godine, Kina je deponovala instrument o ratifikaciji Ujedinjenim nacijama 7. jula 1996. godine. U instrumentu se potvrđuju suverena prava nad svim ostrvima i arhipelazima koji su obuhvaćeni kineskim Zakonom o teritorijalnom moru i spoljnjem morskom pojasu od 25. februara 1992. godine. Na pomenuti način Kina je u svoje pomorsko područje uključila *inter alia*, i ostrva Siša, Nanša, Dungša i Cungša. U svrhu afirmacije suverenih prava nad morem, podmorjem i podzemljem koje okružuje navedna ostrva, Kina je 26. juna 1998. godine, promulgovala i Zakon o isključivoj ekonomskoj zoni i epikontinentalnom pojasu, čija rešenja nisu naišla na dobar prijem ostalih priobalnih država, naročito Vijetnama koji je izdao i zvaničan protest.¹⁰

U analizi slučaja bilo bi od značaja uočiti još i da su počev od kasnih šezdesetih godina 20. veka, na području Južnog kineskog mora otkriveni veliki resurski nafte i gasa. Ta situacija doprinela je da Filipini istaknu zahtev prema ostrvima Kalajan (*Kalayaan Islands*), odnosno, nad zapadnim sektorom ostrva Spratli/Nanša. Nakon što je Južni Vijetnam okupirao grupu ostrva Parasel/Siša, zajedno sa desetak ostrvaca iz grupe ostrva Spratli/Nanša, Kina je reagovala silom, te je nakon kratkotrajnog rata 1974. godine, uspela da ostrva vrati pod svoju kontrolu.¹¹ Sporazumom od 25. decembra 2000. godine, o delimitaciji teritorijalnog mora, isključivih ekonomskih zona i epikontinentalnih pojaseva u Tonkinškom zalivu (*Bac Bo Gulf/Tonkin Gulf*), dve strane su regulisale otvorena granična pitanja i probleme u vezi prava ribarenja.¹²

U novijem periodu, došlo je do intenziviranja sporova između priobalnih država Južnog kineskog mora. Naime, poveljen je pravi “verbalni rat” između Kine s jedne strane i ostalih priobalnih država, sa druge strane. Malezija i Vijetnam podnele su, 6. maja 2009. godine, zajednički podnesak Komisiji za utvrđi-

⁹ Gao Zhiguo, Jia Bing Bing, “The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications”, *American Journal of International Law*, 2013, vol. 107, no. 1, pp. 98-123; Li Jinming, Li Dexia, “The Dotted Line on the Chinese Map of the South China Sea: A Note”, *Ocean Development and International Law*, 2003, vol. 34, pp. 287-295, Internet, <http://cat.middlebury.edu/~scs/docs/Li%20and%20Li-The%20Dotted%20Line%20on%20the%20Map.pdf>, 10/07/2016.

¹⁰ Nguyen Hong Thao, “China’s Maritime moves Raise Neighbors’ Hackles”, *Vietnam Law and Legal Forum*, July, 1998, p. 21.

¹¹ Do 2004. godine, Vijetnam je nasilno zauzeo 29 ostrva iz grupe ostrva Spratli/Nanša. Videti: Gao Zhiguo, “The South China Sea: From Conflict to Cooperation”, *Ocean Development and International Law*, 1994, vol. 25, pp. 345-348.

¹² Zou Keyuan, “The Sino-Vietnamese Agreement on Maritime Boundary Delimitation in the Gulf of Tonkin”, *Ocean Development and International Law*, 2005, vol. 36, pp. 13, etc.

vanje granica epikontinentalnog pojasa. Dan nakon toga, Kina je prilažuci pomorsku kartu Južnog kineskog mora sa graničnih "devet isprekidanih linija", oštro odreagovala verbalnom notom protiv jednostranog proširenja njihovih epikontinentalnih pojaseva do širine od 200 nautičkih milja. Kina je istakla da se ovim činom krši njen suverenitet nad ostrvima, kao i suverena prava i jurisdikcija u priobalnim vodama, uključujući i prava u podmorju i ispod površine vode. Vijetnam je potom odgovorio da ima nesporno suverenitet nad ostrvima Hoang Sa (*Hoang Sa Islands*), to jest nad ostrvima Parasel/Siša, kao i nad ostrvima Truong Sa (*Truong Sa Islands*), to jest nad ostrvima Spratli/Nanša. Malezija je takođe odgovorila na kinesku verbalnu notu tako što je 20. maja iste godine, izjavila da njen zajednički podnesak sa Vijetnamom ne prejudicira pitanje granice između epikontinentalnih pojaseva susednih država. Inače, Malezija je istakla slične teritorijalne zahteve kao i Vijetnam u pogledu delova ostrva Spratli/Nanša.

Pomenutoj polemici ubrzo su se pridružili i Filipini koji su 18. avgusta 2009. godine, zaključili da nema mesta teritorijalnim zahtevima Malezije i Vijetnama. U julu 2010. godine, Indonezija je podnela verbalnu notu Ujedinjenim nacijama u kojoj je istakla da kineska pomorska karta sa "devet isprekidanih linija" nema osnova u međunarodnom pravu. Filipini su zatim, u aprilu 2011. godine, u odgovoru na kinesku notu iz 2009. godine, otvoreno zatražili suverenitet nad ostrvima Kalajan i relevantnim morskim pojasevima u skladu sa Konvencijom UN o pravu mora iz 1982. godine. Ujedno, Filipini su osporili Kini pravo da unutar područja obuhvaćenog sa "devet isprekidanih linija" uživa suverena prava i jurisdikciju u podmorskim područjima i u podzemlju ispod površine vode. Na pomenute navode Kina je odgovorila novom verbalnom notom od 14. aprila 2011. godine, kojom je odbacila sve tvrdnje Filipina smatrajući ih totalno neprihvatljivim s aspekta istorijskih činjenica i pravnih argumenata. Kina je istakla da ni jedan ugovorni instrument kojim se uređuje pitanje granica Filipina nije predvideo da ostrva Kalajan uđu u sastav Filipina. Ta ostrva su deo ostrva Spratli/Nanša koja pripadaju Kini, a filipinska invazija i okupacija ostrva Kalajan sedamdesetih godina 20. veka, predstavlja povredu kineskog suvereniteta koji je skoro četrdeset godina pre i javno proklamovan. Početkom maja 2011. godine Vijetnam je odgovorio Kini i Filipinima verbalnom notom reafirmišući ponovo prava nad ostrvima Parasel/Siša i Spratli/Nanša.¹³

Teritorijalni zahtevi priobalnih država u Južnom kineskom moru

Na osnovu napred navedenih razmatranja, jasno je da pitanje sporenja u Južnom kineskom moru predstavlja dugotrajnu istorijsku praksu koja je eskalira-

¹³ Gao Zhiguo, Jia Bing Bing, "The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications", op. cit., pp. 105-108.

la razvojem međunarodnih odnosa i međunarodnog prava. U 20. veku, svet je bio zatečen dijalektikom promena koje je karakterisao trajan antagonizam individualnih i opštih interesa. Područje Južnog kineskog mora upravo održava jednu takvu stvarnost, budući da se u njemu preklapaju pojedinačni teritorijalni zahtevi obalnih država i potreba za razvojem regionalne saradnje. U kontekstu ostvarivanja državnog suvereniteta nad morskim područjem, dve obalne države, Kina i Tajvan, istakle su svoje maksimalističke zahteve za ostrvima i ostrvskim formacijama u Južnom kineskom moru, i to, u odnosu na Parasel/Siša, Spratli/Nanša, Prata/Dungša,¹⁴ Maklesfild/Cungša i Skarborou/Huang Jen. Sa druge strane pak, pomenutim teritorijalnim zahtevima suprotstavljeni su teritorijalni zahtevi drugih obalnih država u Južnom kineskom moru. Tako, Vijetnam potražuje ostrva Hoang Sa (Parasel/Siša), potom ostrva Truong Sa (Spratli/Nanša) i Maklesfild/Cungša. Filipini zahtevaju suverenitet nad zapadnim sektorom ostrva Spratli/Nanša, koje nazivaju Kalajan. Malezija ima slične prohteve koji se odnose na delove Spratli/Nanša ostrva, potom na Maklesfild/Cungša i na sprud Skarborou/Huang Jen. Bruneji potražuju delove ostrva Spratli/Nanša u neposrednoj blizini svoje obale.¹⁵ Navedna teritorijalna potraživanja u Južnom kineskom moru ne obuhvataju samo preklapanja teritorijalnih zahteva u odnosu na ostrva i ostrvske formacije, već i u odnosu na određene morske oblasti oko tih ostrva, kao što su isključive ekonomske zone i epikontinentalni pojasevi.

*Moguća primena međunarodnog prava u rešavanju sporova
u Južnom kineskom moru*

Napred je već pomenuto da su teritorijalni zahtevi Kine ovičeni jednostrano povučenom granicom od "devet isprekidanih linija". Prema kineskom shvaćanju, granica od "devet isprekidanih linija" ima osnov u međunarodnom pravu, pre svega u pravilima običajnog prava koja se odnose na stečena "istorijska prava".¹⁶ Kina polazi od stanovišta da je pre ostalih priobalnih država **stekla istorijski naslov (*historical title*)**, u odnosu na ostrva i morska područja **Južnog kineskog mora**. Suverenitet nad ostrvima i ostrvskim područjima Kina izvodi se iz pravila klasičnog međunarodnog prava koje reguliše sticanje teritorija na osnovu otkrića, mirne okupacije i zastare (*prescription*). Ako se pođe od hipoteze da je Kina u prošlosti **prva otkrila navedena ostrva i morska područja, nije sasvim jasno da li je Kina uspela i da proširi svoju suverenost nad svim ostrvima i morskim**

¹⁴ Kina potražuje suverenitet nad ostrvom Prata/Dungša koje se nalazi pod upravom Tajvana.

¹⁵ Florian Dupy, Pierre-Marie Dupy, "A Legal Analysis of China's Historic Rights Claim in the South China Sea", *American Journal of International Law*, 2013, vol. 107, no. 1, p. 125.

¹⁶ Jiangming Shen, "China's Sovereignty over the South China Sea Islands: A Historical Perspective", *Chinese Journal of International Law*, op.cit., pp. 94, etc.

područjima u Južnom kineskom moru koja do tada nisu pripadala ni jednoj drugoj državi (*terra nullius*)? Iako nije sporno da je Kina javno obznanila i notifikovala svoju nameru podvlašćenja ostrva i morskih prostora u Južnom kineskom moru (*animus domini*), sporno je, da li je Kina ispunila i drugi uslov koji se po međunarodnom pravu zahteva za okupaciju, a koji se odnosi na miroljubivo, kontinuirano i efektivno vršenje vlasti nad okupiranim područjem?¹⁷ Ovo tim pre, jer zbog pomeranja nivoa Južnog kineskog mora (plime i oseke), te nepristupačnosti koja proizilazi iz konfiguracije obale, mogućnost ostvarivanja bilo čije efektivne vlasti nad nekim ostrvima i ostrvskim formacijama nije faktički moguće ostvariti nego li, kroz simbolične državne akte.

U vezi sa navedenim ostaje otvorenim i pitanje isticanja postojanja suvereniteta (*à titre de souverain*), nad ostrvima na osnovu zastare (*prescription*). Faktičko stanje uspostavljeno zastarom ili održajem bilo bi moguće konsolidovati samo ako se utvrdi da je Kina vršila miroljubivu i efektivnu vlast tokom vremena koja nije izričito osporavana ili ometana od strane drugih priobalnih država.¹⁸ Dokaz o prećutnom ili implicitnom prepuštanju vršenja efektivne vlasti nad ostrvima i ostrvskim formacijama odnosno nad morskim prostorima (*acquiescence*), kao i priznanje jednostrano proklamovanog suvereniteta na osnovu otkrića, okupacije ili zastare (*recognition*), značilo bi za Kinu dokaz o konvalidaciji njenih teritorijalnih zahteva u Južnom kineskom moru. Međutim, za sada, to nije slučaj.

Kineski teritorijalni zahtevi na osnovu otkrića, okupacije ili zastare, odnosno na osnovu stečenih "istorijskih prava", otud se ne mogu uklopiti u primenu kodifikovanih pravila iz Konvencije UN o pravu mora (UNCLOS).¹⁹ Ovaj zaključak međutim ne znači da se Kina odrekla njihove primene, već naprotiv, da pra-

¹⁷ Povodom spora oko ostrva Palmas između Sjedinjenih Američkih Država i Holandije 1928. godine, čuveni sudija Max Huber istakao je da: "(...) Pravni naslov sticanja teritorije u međunarodnom pravu zasniva se na shvatanju o efektivnosti, čija srž leži u trajnoj i mirno uspostavljenoj vlasti. Efektivnost je ujedno i sastavni element teritorijalnog suvereniteta i uslov formiranja nezavisne države. Pre uspostavljanja međunarodnog prava, granice su bile utvrđivane na osnovu vršenja teritorijalne vlasti. Nakon uspostavljanja međunarodnog prava fakt miroljubivog i stalnog iskazivanja teritorijalnog suvereniteta bio je, i još uvek jeste, jedan od razloga utvrđivanja međunarodnih granica. Videti: "Island of Palmas Case", *American Journal of International Law*, 1928, vol. 32, p. 867. Međunarodni sud pravde potvrdio je značaj efektiviteta u više slučajeva. Primera radi, u francusko-britanskom sporu oko utvrđivanja pripadnosti kanalskih ostrva *Minquiers-Ecrehos*, Međunarodni sud je našao da britanski efektivitet predstavlja osnov posedovanja još od srednjovekovnog perioda. Videti: "Minquiers and Ecrehos Case", *Judgement, International Court of Justice Reports*, 1953, pp. 47-72.

¹⁸ "Land, Island and Maritime Frontier Case", (El Salvador v. Honduras), *International Court of Justice Reports*, 1992, p. 351.

¹⁹ "Convention on the Law of the Sea with Annexes and Index, Final act of the Third UN Conference on the Law of the Sea", *UN Treaty Series* vol. 1833, pp. 3. etc. Za analizu Konvencije videti: Davorin Rudolf, *Međunarodno pravo mora*, Zagreb, Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti, 1985.

vila iz Konvencije važe uporedo sa običajnim pravilima u međunarodnoj pravnoj praksi. Za Kinu “devet isprekidanih linija” znači potvrđivanje postojanja njenog “istorijskog naslova” u pogledu ostvarenja njenih suverenih prava ribarenja, plovidbe, istraživanja i eksploatacije prirodnih bogatstava, čime Kina u stvari ne pre-judicira konačno razgraničenje u Južnom kineskom moru.²⁰ Pomenuti pristup doveo je do konfuzije i međusobnih sporenja, a neretko, i do incidentnih i bezbednosno opasnih situacija.

Većina zahteva koje su postavile ostale obalne države Južnog kineskog mora zasniiva se na odredabama Konvencije UN o pravu mora. Prema odredbi iz člana 2. Konvencije, suverenost države se preko kopnenog dela teritorije proteže se još i na unutrašnje morske vode, teritorijalno more uz obalu, a potom i na vazdušni prostor iznad njega, kao i na dno i podzemlje mora.²¹ Usvojenim rešenjem, potvrđuje se da suverenost nad morskim prostorima zavisi od suverenosti nad kopnom po kojem osnovu, more predstavlja njegov pripadak ili akcesorijum (*mare est ejus, cujus est terra*). Ujedno, suverenost nad kopnom je i međunarodnopravni osnov od kojeg polaze svi zahtevi pomorskih država za utvrđivanjem državnih granica na moru.

Budući da ni jedna od zainteresovanih strana u sporu koja je postavila teritorijalne zahteve, nije precizirala koje morske formacije u Južnom kineskom moru smatra za ostrva, odnosno za prirodne delove svoga kopna u smislu odredbe iz člana 121. Konvencije, a koje za ostale vrste morskih oblička (npr. stena, hridi, grebena ili uzvišenja koje ostaju suva za vreme niskih voda, i dr.), granice njihovih morskih pojaseva ostaju i dalje nejasno limitirane. Ovo tim pre, jer stene i druge morske formacije na kojima nije moguć boravak ljudi ili ekonomski život prema Konvenciji, ne povlače pravo na isključivu ekonomsku zonu ili epikontinentalni pojas. Utvrđivanje suvereniteta nad ostrvima predstavlja stoga prethodno pravno pitanje kod delimitacije u Južnom kineskom moru.²²

U vezi sa pomenutim važno je još uočiti i da prema Konvenciji o pravu mora postoje posebna pravila koja regulišu prava arhipelaških država. Naime, nji-

²⁰ Gao Zhiguo, Jia Bing Bing, “The Nine-Dash Line in the South China Sea: History, Status, and Implications”, op. cit., p. 124.

²¹ Suverenitet nad teritorijalnim morem ipak je ograničen pravilom o neškodljivom prolasku brodova. Po međunarodnom pravu kodifikovanom u Konvenciji UN o pravu mora iz 1982. godine, sve države, pomorske ili kontinentalne, imaju pravo na plovidbu morem radi presecanja, ulaska, izlaska iz unutrašnjih voda, pristajanja, a izuzetno i zaustavljanja i sidrenja. Prolazak ostaje neškodljiv ako ne dira u sigurnost ili red i mir obalne države. Pravni režim teritorijalnog mora biti u saglasnosti sa odredbama ove Konvencije i tzv. pravom neškodljivog prolaza.

²² Robert Beckman, “The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea”, *American Journal of International Law*, 2013, vol. 107, no. 1, pp. 150, etc; Robert W. Smith, “Maritime Delimitation in the South China Sea: Potentiality and Challenges”, *Ocean Development and International Law*, 2010, vol. 41, p. 227.

hovim tumačenjem dolazi se do zaključka da za arhipelaške države iz regiona Južnog kineskog mora (Tajvan, Filipini, Indonezija), ne bi važno opšte pravilo kodifikovanog prava mora, da se vlast obalnih država sukcesivno smanjuju u svakom narednom pojasu idući od kopna ka pučini. Suverenitet arhipelaških država nad morskim područjem koja se prema Konvenciji naziva "arhipelaškim morem", zajedno sa suverenitetom nad kopnom, čini teritoriju arhipelaške države.²³ Institut "arhipelaške države" koji je inkorporisan u odredbe Glave IV Konvencije UN o pravu mora, nastao je kao rezultat progresivnog razvoja međunarodnog prava u 20. veku, a uključuje države sastavljene u celini od jednog ili više arhipelaga i drugih ostrva, pri čemu "ahipelag" predstavljaju grupe ili delovi ostrva, zatim vode koje ih spajaju, kao i druge prirodne elemente koji su sa njima tesno povezani tako da čine geografsku, ekonomsku i političku celinu, odnosno celinu koja se iz istorijskih razloga smatra takvima.

Kolizija teritorijalnih zahteva Kine (i Tajvana) s jedne strane i ostalih obalnih država s druge strane, ukazuje da Konvencija UN o pravu mora kao osnov međunarodnog prava može biti dobar okvir za regulisanje otvorenih teritorijalnih pitanja u Južnom kineskom moru. Međutim, konkretni način njihovog rešavanja zavisice od dogovora zainteresovanih strana koji ne isključuje mogućnost primene pravila opšteg međunarodnog prava sadržanih i u drugim izvorima van pomenute Konvencije, a koji su generalno navedeni u članu 38. Statuta Međunarodnog suda pravde u Hagu.²⁴ Do momenta postizanja konkretnog dogovora, strane u sporu imaju mogućnost da u duhu razumevanja i saradnje ulože dodatne napore radi postizanja privremenih aranžmana koji bi imali praktičnu prirodu i koji bi podrazumevali tzv. zajedničke razvojne aranžmane (*joint development arrangements*).²⁵

²³ Suverenost u arhipelaškom moru znatnije je ograničena nego suverenost u teritorijalnom moru. Ovde postoji pravo neškodljivog prolaska koje se proširuje i na ratne brodove stranih država, potom mogućnost određivanja plovnih puteva (kao i vazdušnih), te mogućnost uspostavljanja posebnih sistema odvojenog prometa (uz saglasnost Međunarodne pomorske organizacije) u kojima važe analogna pravila o tranzitnom prolasku kroz međunarodne moreuze, kao i određena prava susjednih država.

²⁴ Shigeru Oda, "International Law of the Resources of the Sea", *Recueil des Cours Académie de Droit International*, 1969, vol. 127, tome II, pp. 373-401.

²⁵ Prema Konvenciji UN o pravu mora iz 1982. godine, za razgraničenje epikontinentalnih pojaseva i isključivih ekonomskih zona, paralelno se propisuju obaveze susednim državama da u okviru razumnog roka postignu konkretan sporazum ili barem privremen praktičan dogovor, a bez štete po konačno utvrđivanje granica na moru. Videti: Tara Devenport, "Joint Development in Asia: Lessons for Sustainable Peace in the South China Sea", presentation at the 8th Asian, Law Institute Conference, 26 and 27 May, Kyushu, Japan, 2011, pp. 7, etc.

*Unilateralni pokušaj rešavanja spora u Južnom kineskom moru:
Arbitraža Filipini vs. Kina*

Filipini su pokrenuli arbitražni postupak protiv Kine 22. januara 2013. godine formulišući zahtev kao potraživanje “u vezi sa sporom oko unutrašnje pomorski nadležnosti Filipina u Zapadnom filipinskom moru”. Kina je 19. februara 2013. godine, odgovorila Filipinima usmenom notom (*Note Verbale*) u kojem je opisala svoj položaj u odnosu na pitanja Južnog kineskog mora ujedno odbijajući navedene tvrdnje (*Notification*). Nakon toga, 21. juna 2013. godine, formiran je Arbitražni sud u skladu sa Aneksom VII Konvencije UN o pravu mora (UNCLOS).²⁶ Filipini obrazložili tužbeni zahtev dostavljanjem petnaest objedinjenih pismenih podneska (*Memorial*), 30. marta 2014. godine, kojim se osporava kineski pravni naslov zasnovan na istorijski pravima povezanim sa jednostrano proklamovanom granicom od “devet isprekidanih linija”, potom kojim se osporavaju određene definicije granica teritorijalnog mora i morskih pojaseva s obzirom na pravni status određenih morskih područja (ostrva, stena, hridi, grebena i uzvišenja koja ostaju suva za vreme niskih voda), te konačno, kojima se osporavaju i neke aktivnosti vezane za izgradnju veštačkih ostrva i instalacija, kao i ribarenje koje je Kina preduzela, a kojima se ometa sloboda plovidbe, odnosno kojima se ugrožavaju suverena prava korišćenja isključive ekonomske zone i epikontinentalnog pojasa od strane Filipina, što sve zajedno narušava životnu sredinu Južnog kineskog mora. Arbitražni sud pozvao je Kinu da podnese protiv-podne-sak sa pismenim obrazloženjem odgovora na tužbu (*Counter-Memorial*) do 15. decembra 2014. godine, a što Kina nije učinila. Svoju poziciju kineska Vlada objavila je nešto pre ostavljenog roka u diplomatskim notama, zvaničnim izjavama i pismima upućenim Arbitražnom sudu, kao i u dokumentu javno promulgovanom 7. decembra 2014. godine (*Position Paper*).²⁷ U navedenom dokumentu Vlada je istakla da spor između Kine i Filipina ne spada u domen obavezne sudske nadležnosti prema Konvenciji UN o pravu mora. Kina stoga “niti prihvata niti će učestvovati” u jednostrano iniciranom arbitražnom postupku. Arbitražni sud nema nadležnost, zato što se predmet potraživanja Filipina suštinski tiče teritorijalnog suvereniteta nad ostvrskim područjem u Južnom kineskom moru, a što je u kontradiktornosti sa postavljenim filipinskim zahtevom.

²⁶ Arbitražni sud formiran je u skladu sa čl. 287. stav 1. tačka c, Konvencije UN o pravu mora. Sud je bio sastavljen od pet sudija, i to: Thomas A. Mensah iz Gane, Jean-Pierre Cot iz Francuske, Stanislaw Pawlak iz Poljske, Alfred H.A. Soons iz Holandije i Rüdiger Wolfrum iz Nemačke. Stalni arbitražni sud u Hagu u predmetnom slučaju, prema Pravilniku o proceduri imao je funkciju registra.

²⁷ “Position Paper of the Government of the People’s Republic of China on the Matter of Jurisdiction in the South China Sea Arbitration Initiated by the Republic of the Philippines”, 7 December 2014, Internet: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1217147.shtml 29/7/2016.

S obzirom da kineski suverenitet nad spornim područjem nije prethodno utvrđen od strane nekog kompetentnog međunarodnog tela, ni Arbitražni sud nema nadležnost da ispituje taj suverenitet niti da donosi odluku oko obima kineskog pomorskog prava. Pored navedenog, istaknuto je i da su dve države postigle dogovor da teritorijalne probleme rešavaju isključivo bilateralnim pregovorima.²⁸ U prilog navedenoj tvrdnji, navedena je Deklaracija od 25. avgusta 2006. godine, usvojena u okviru odredbe člana 298. kojom se izuzimaju svi sporovi koji bi mogli proizaći iz primene odeljka 2. Poglavlja XV Konvencije UN o pravu mora, uključujući dakle i spor kojeg su Filipini izneli, a koji je sastavni deo spora oko razgraničenja između dve države, kao i odluke koja bi se mogla smatrati za faktičko razgraničenje. Nakon što je Arbitražni sud tražio dodatno pismeno izjašnjenje povodom sporne situacije od strane Filipina, u julu 2015. godine, održano je pripremno ročište. Nakon što je odbacio kinesku argumentaciju iznetu u *Position Paper*, Arbitražni sud je doneo je odluku 29. oktobra 2015. godine, kojom se proglasio nadležnim u sporu. Arbitražni sud je odluci utvrdio da su strane u sporu istovremeno i članice Konvencije UN o pravu mora, i da ga kinesko neprihvatanje učešća u postupku prema članu 9. Aneksa VII ne onemogućava da donese odluku o svojoj nadležnosti bez obzira na činjenicu da je postupak unilateralno iniciran od strane Filipina.²⁹

Kina se izričito usprotivila ovakvom pristupu. Kao glavni argument Kina je istakla da su Filipini ignorisali činjenicu da su bilateralni pregovori dogovoreni kao način rešavanja teritorijalnih sporova u Južnom kineskom moru. Takođe, prema kineskom shvatanju, Filipini su zanemarili niz bilateralno usvojenih instrumenata, kao i Deklaraciju iz 2002. godine, postignutu između zemalja ASEAN i Kine o ponašanju strana u Južnom kineskom moru (*ASEAN-China Declaration of Conduct of Parties in the South China Sea*) kojom je prekludirana primena odeljka 2. Poglavlja XV Konvencije UN o pravu mora unutar odredbe člana 281.

Filipini su odbacili takve tvrdnje smatrajući da pregovori kao način rešavanja spora nisu obavezujući, kao ni politički instrumenti poput navedene Deklaracije koji su prethodno zaključeni i doneti. U raspravi pred Arbitražnim sudom, filipinski sekretar spoljnih poslova *Albert del Rosario* potvrdio je činjenicu da Sud ne može presuđivati o pitanju teritorijalnog suvereniteta nad ostrvima, ali da može doneti odluku kojom se odbacuje kineski teritorijani titulus razgraničenja zasnovan na "devet isprekidanih linija" i istorijskim pravima. On je naglasio kako u prošlosti bilateralni pregovori Kine i Filipina nisu uspeli dovesti ro rešenja, pa Filipini nisu imali drugog izbora nego da pokrenu arbitražni postupak. Činjenica je, da je Kina nepovratno oštetila regionalno pomorsko područje uništa-

²⁸ Sienho Yee, "The South China Sea Arbitration (The Philippines v. China): Potential Jurisdictional Obstacles or Objections", *Chinese Journal of International Law*, 2014, vol. 13, pp. 663–739.

²⁹ Internet: <https://www.pcacases.com/web/sendAttach/1506>, 18/08/2016.

vanjem koralnih grebena i opasnom i hazardnom ribolovnom praksom, čime je prekršila Konvenciju UN o pravu mora.³⁰ Navedena argumentacija za Kinu pak, nije bila pravno prihvatljiva. Kina je ostala dosledna u stavu da su Filipini preuzeli obavezu rešavanja sporova u Južnom kineskom moru putem bilateralnih pregovora.

U konačnoj presudi donetoj 12 jula 2016. godine, Arbitražni sud je dao za pravo tužbenom zahtevu Filipina. U svetlu ograničenja o prinudnom rešavanju sporova u skladu sa Konvencijom UN o pravu mora, Arbitražni sud je zaključio da, iako se u predmetnom slučaju ne odlučuje o bilo kom pitanju suvereniteta nad kopnenim područjem kao i o delimitaciji između strana u sporu, ne postoji pravni osnov po kojem bi Kina mogla zahtevati istorijska prava na izvorima obuhvaćenim granicom od "devet isprekidanih linija". Naime, Kina ne polaže istorijska prava na izvorima izvan granica na koje je ovlašćena prema Konvenciji UN o pravu mora.³¹ Kina međutim, iz ranije navedenih razloga nije prihvatila izvršenje ovakve presude Arbitražnog suda, što je dodatno usložilo već ionako pravno i bezbednosno komplikovanu situaciju u Južnom kineskom moru.³²

Geopolitika Južnog kineskog mora i međunarodni mir i bezbednost

Postojanje teritorijalnih sporova u Južnom kineskom moru vezano je sa borbom za prirodne resurse i pomorske puteve. Postojeća politička previranja samo su neizbežna posledica "azijske industrijske revolucije". Prema podacima

³⁰ "Arbitration on the South China Sea: Rulings from The Hague", Internet: <https://amti.csis.org/ArbitrationTL/index.html> 17/08/2016.

³¹ Ispitujući dokaze u predmetnom slučaju, Arbitražni sud se pozabavio kineskim istorijskim pravima na suvereno korišćenje prostora Južnog kineskog mora pre stupanja na snagu Konvencije UN o pravu mora. Sud je utvrdio da postoje dokazi da su kineski moreplovci i ribari, kao i oni iz drugih država, istorijski posmatrajući koristili ostrva u ovom području, ali da pitanje utvrđivanja suvereniteta nad ostvima ne spada u njegovu nadležnost. Sud je primetio i da su u periodu pre Konvencije UN o pravu mora, vode Južnog kineskog mora bile izvan teritorijalnog mora, odnosno da su bile tretirane kao deo otvorenog mora. S tim u vezi Sud je zaključio da, ostvarivanje prava plovidbe i ribolova predstavlja u stvari ostvarivanje sloboda koje proizilaze i pravnog statusa otvorenog mora, a ne iz istorijskih prava Kine, budući da Kina nije pružila dokaze da je nad vodama Južnog kineskog mora imala istorijski posmatrajući, isključivu kontrolu, odnosno da je sprečavala druge države u korišćenju njegovih resursa. Internet: <http://www.pcacases.com/web/view/7,18/08/2016>.

³² Kina je javno odbila zahtev da *bona fide* prihvati i izvrši navedenu presudu Arbitražnog suda. Štaviše, Kina je odgovorila protivmerom pojačavajući prisustvo svojih pomorskih i vazdušnih snaga u spornim područjima. Videti: "China's air force conducts combat air patrol in South China Sea", Xinhua, Internet: http://news.xinhuanet.com/english/2016-07/18/c_135522288.htm, 18/07/2016; Za međunarodnopravno protivljenje navedenoj presudi videti: Sienho Yee, "The South China Sea Arbitration: The Clinical Isolation and/or One-sided Tendencies in the Philippines' Oral Arguments", *Chinese Journal of International Law*, 2015, pp. 423-435.

Svetske banke, u Južnom kineskom moru nalazi se najmanje 7 milijardi barela nafte i oko 900 triliona kubnih stopa prirodnog gasa.³³ S druge strane pak, prema izveštaju Ministarstva odbrane SAD, vrednost robnog prometa u 2016. godini kroz Južno kinesko more iznosila je 5,3 triliona dolara što je oko 30 odsto vrednosti ukupne svetske pomorske trgovine. Sve ovo ukazuje da Južno kinesko more sa svojim resursima i putevima otvara neslućene mogućnosti za ekonomski rast i razvoj priobalnih država i da sasvim sigurno obezbeđuje Kini, kao najvećoj regionalnoj sili izvesnu stratešku budućnost. Eksploatacije brojnih resursa pristunih u Južnom kineskom moru, kao i konzumiranje otvorenih trgovinskih ruta otuda nije mogla zaobići ni zainteresovanost i drugih svetskih i regionalnih sila.³⁴ Zbog navedene činjenice, njihovo učešće u rešavanju teritorijalnih sporova u Južnom kineskom moru nameće se kao "prirodna nužnost", iako na prvi pogled ove države, i nemaju neki direktni interes jer nisu strane u sporu. Međutim, da je to tako govori i činjenica da su Sjedinjene Američke Države svojom protektorskom ulogom i angažmanom u odbrambenim savezima obrazovanim nakon Drugog svet-skog rata sa nekim državama uključenim u teritorijalne sporove, rešile da izgrade sasvim novu mrežu vojnih partnerstava radi odvrtaćanja Kine čiji joj sve izraženiji uticaj na svetskom planu ne sviđa, budući da smeta ostvarivanju njenih strateških interesa.³⁵

Politiku u odnosu na postojeće sporove u Južnom kineskom moru, Sjedinjene Američke Države definisale su sredinom devedesetih godina 20. veka.³⁶ Okosnicu ove politike činilo je rešavanje sporova mirnim putem, poštovanje međunarodnog prava, obezbeđenje slobode plovidbe, neutralnosti, kao i mira i stabilnosti. Tokom 2010. godine. Sjedinjene Američke Države su, kao odgovor na sve češće sukobe strana u sporu (na primer, sukob između Vijetnama i Kine zbog eksploatacije nafte i gasa, potom konflikt oko ribolova u vodama Parasel/Siša, spor oko jednostranog povlaćenja granice od "devet isprekidanih linija",

³³ Prema proceni Informativne agencije SAD (*Energy Information Agency*), u području Južnog kineskog mora postoji 11 milijardi barela nafte i 190 biliona kubnih metara prirodnog gasa što je više nego što su rezerven nekih od najrazvijenijih svetskih izvoznica energije. Uz navedeno, i potencijal u ribarenju je dosta veliki i iznosi 10 odsto od globalnih potencijala.

³⁴ David Rosenberg, "Governing the South China Sea: From Freedom of the Seas to Ocean Enclosure movements", *Harvard Asia Quarterly*, 2010, vol. 12, no. 3, 4, pp. 1-12, Internet, http://www.southchinasea.org/files/2013/02/Governing_The_South_China_Sea.pdf, 10/05/2015.

³⁵ Sjedinjene Američke države zaljučile su 1951. godine, Ugovor o zajedničkoj odbrani sa Japantom, Južnom Korejom i sa Filipinima (*Mutual Defense Treaty*). Videti: Thomas Lum, "The Republic of the Philippines and U.S. Interests, Congressional Research Service", April 5, 2012, Internet, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33233.pdf>, 10/075/2016.

³⁶ Scott Neuman, "Little Islands Are Big Trouble In The South China Sea", NPR, September 07, 2012, Internet, <http://www.npr.org/2012/09/07/160745930/little-islands-are-big-trouble-in-the-south-china-sea>, 14/05/2016.

i dr.), najavile sprovođenje nove, unapređene politike u istočnoj Aziji.³⁷ Uporedo sa novim spoljnopolitičkim pristupom, Sjedinjene Američke Države ojačale su i svoje vojno prisustvo u regionu jačanjem postojećih savezničkih veza sa Filipinima i Vijetnamom čime su ohrabrile ove zemlje u ostvarivanju njihovih teritorijalnih pretenzija. Formulirajući svoje interese u regionu kroz pružanje pomoći saveznicima i kroz kontrolu najvažnijih i najfrekventnijih pomorskih puteva, Sjedinjene Američke Države jasno su stavile do znanja da kineska spoljna politika podriva američki uticaj u regionu (na primer, u slučaju Vijetnama), te da one ne gledaju blagonaklono na izrazito pragmatičnu kinesku spoljnu politiku koja na bilateralnim osnovama pokušava da reši sva otvorena teritorijalna pitanja.³⁸

Za Kinu spoljnopolitički uticaj Sjedinjenih Američkih Država u regionu Južnog kineskog mora predstavlja faktor nestabilnosti. Američko vojno prisustvo i jačanje odbrambenih saveza sa državama regiona (sa Filipinima i Vijetnamom), prema kineskom stanovištu predstavlja kontinuitet ranije politike "obuzdavanja" Kine. Pomenutim pristupom Sjedinjene Američke Države teže da ograniče dalji ekonomski prosperitet Kine vršeći direktan politički uticaj i mešajući se u njene unutrašnje stvari, znatno utičući na ekonomsku razmenu sa zemljama regiona, pritom, zanemarujući činjenicu da Kina predstavlja regionalnu silu u usponu čija se "meka moć" svakim danom pretvara sve više u "tvrdu moć". U pomenutim okolnostima ne može se očekivati da Kina ostane ravnodušna u zaštiti svojih vitalnih interesa u koje svakako spada i zaštita suvereniteta nad ostrvskim područjima u Južnom kineskom moru. Kina svoju politiku pariranja Sjedinjenim Američkim Državama u ovom regionu zasniva na spoznaji da Sjedinjene Američke Države ne zanemaruju činjenicu da Kina ima značajan uticaj u svetskim ekonomskim kretanjima i da njen politički uticaj stalno raste u međunarodnim odnosima. Demonstriranje kineske moći ogleda se u uspešnom spoljnopolitičkom delovanju u kojem Kina jasno odvajava ekonomska od političkih pitanja. Takođe, uticaj Kine

³⁷ Učestvujući na regionalnom forumu država članica ASEAN, državna sekretarka, Hilari Klinton (*Hillary Clinton*), najavila je da će se Sjedinjene Američke Države u narednom periodu više fokusirati sa Bliskog istoka ka Dalekom istoku, te da će se nepristrasno zalagati da se postojeći sporovi reše mirnim putem, bez prinude, pod okriljem multilateralnih foruma. Videti: Ernest Bower, *Hillary Clinton—A Secretary of State Fluent in ASEAN*, in: *Southeast Asia from the Corner of 18th & K Streets*, Center for Strategic and International Studies, Southeast Asia Program, Volume I, Issue No. 22, July 20, 2010, Internet, http://csis.org/files/publication/072010_seasia_newsletter.pdf, 6/05/2016.

³⁸ Vijetnam i Kina su 2011. godine potpisali Sporazum o osnovnim principima rešavanja sporova na moru (*The 1993 Agreement on Basic Principles for the Settlement of Border Territory Issues between the Socialist Republic of Vietnam and the People's Republic of China*), Internet, <http://en.vietnamplus.vn/Home/VNChina-basic-principles-on-settlement-of-sea-issues/201110/21524.vnplus>, 15/04/2014.

u najznačajnijim međunarodnim organizacijama i regionalnim forumima nije zanemarljiv, pa se čini, da ovaj kineski uticaj naročito dovodi u pitanje američke sfere interesa uspostavljene nakon Drugog svetskog rata i to posebno u okolnostima kada Sjedinjene Američke Države nemaju ekonomskih potencijala za dugoročnije i snažnije vojno angažovanje u regionu. Kina poseduje najmnogobrojniju vojsku na svetu i kontinuirao ulaže u razvoj svemirskog programa.³⁹ Rezultati to ulaganja odražavaju se u primeni najnovijih tehnologija u vojnoj i odbrambenoj industriji.⁴⁰ Svoj uticaj u regionu, ali i u svetu, Kina jača na veoma suptilan način - kroz različite vidove pomoći i podrške koji nisu paravan politici uslovljavanja. Možda u tom smislu najbolju ilustraciju predstavlja izjava Sji Đinpinga (*Xi Jinping*), u vreme dok još nije obavljao funkciju predsednika KP Kine. Tokom posete Meksiku 2009. godine, Sji Đinping se osvrnuo na rastuću zabrinutost zbog jačanja kineske moći, rekavši da: "Za razliku od nekih drugih, Kina ne izvozi revolucije, ne izvozi glad i siromaštvo i ne meša se ni u čije poslove".⁴¹ **Širenjem mreže država** koje hoće da sarađuju, potom pridobijanjem njihove podrške u svrhu rešavanja otvorenih pitanja, **učvršćivanjem saradnje sa rukovodstvom Tajvana oko rešavanja teritorijalnih sporova**, stalnim insistiranjem na primeni i poštovanju principa međunarodnog prava, kineska pozicija u svetu progresivno jača.

Iako je Kina **mnogo toga pretrpela od svojih političkih oponenta, koji smatraju da je nakon dugog vremena "nasmešene diplomatije" (*smile diplomacy*)**, ona počela da koristi svoju superiornu vojnu i ekonomsku moć za ostvarivanje strateških ciljeva, Kina ostaje opredeljena da nastavi put mira, razvoja i saradnje koji nisu samo u njenom interesu, već i u interesu država regiona, čime se njen pristup suštinski razlikuje od pristupa drugih velikih sila. Kinesko zadiranje u isključive ekonomske zone i epikontinentalne pojaseve susednih država koje podriva kohezivnost deset država članica Organizacije zemalja jugoistočne Azije (ASEAN), moglo bi se posmatrati i kroz ubrzano pozicioniranje Kine kao vodeće sile na prostoru Azije.⁴² Tim pre, jer i Kina sebe smatra dominantnom regionalnom

³⁹ Po podacima SIPRI-ja, vojni budžet Kine je 2000. godine iznosio 30 milijardi dolara, a 2012. 160 milijardi. Videti: *China's military rise - The dragon's new teeth*, Economist, April 7th, 2012, Beijing, Internet, <http://www.economist.com/node/21552193>, 23/09/2014.

⁴⁰ Primera radi navodimo da Kina poseduje rakete Dong Feng 21D, popularno nazvane "ubicama nosača aviona". Videti: *Annual Report to Congress, Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2012*, May 2012, Office of the Secretary of Defense, Internet, http://www.defense.gov/pubs/pdfs/2012_CMPR_Final.pdf, 10/07/2016.

⁴¹ "Xi to open new pages of diplomacy", *China Daily*, Internet, http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2012-11/29/content_15969805.htm.

⁴² Kina kao regionalna sila koja ima neposredne teritorijalna potraživanja prema državama kojima Sjedinjene Američke Države pružaju podršku, ulaže velike napore kako bi pokazala da se zalaže za postizanje rešenja koje bi bilo u skladu sa međunarodnim pravom i koje bi značajno doprinelo miru i bezbednosti u Aziji. Kina pritom demonstrira svoju naraslu moć i u rutinskim ope-

silom istočne hemisfere pa u tom smislu, umnogome podseća na Sjedinjene Američke Države koje su još za vremena američkog predsednika Džemsa Monroa (*James Monroe*) i njegove čuvene spoljnopolitičke doktrine iz 1823. godine, proklamovale sebe za vodeću silu zapadne hemisfere. Kineska želja za ostvarenjem geopolitičke dominacije u regionu Južnog kineskog mora temelji se prevashodno na ekonomskim razlozima. S obzirom na ekspanziju kineske ekonomije koju prati i sve veća potrošnja energenata, politički je razumljivo nastojanje Kine da ostvari svoje teritorijalne pretenzije. **Konačno, i pored činjenice da su Sjedinjene Američke Države ostale najača svetska sila okončanjem hladnoratovskog perioda, Kina je svakako postala njen najveći politički takmac, ali i poverilac na planu globalnih finansija.**⁴³

DUŠKO DIMITRIJEVIĆ, Ph.D.,
Research Fellow, Institute of International Politics
and Economics, Belgrade

DISPUTES IN THE SOUTH CHINA SEA AND INTERNATIONAL LAW

Summary

In recent years, the South China Sea area has been increasingly struck by the territorial disputes between China and Taiwan on one side, and Brunei, Malaysia, Philippines and Vietnam, on the other side. These disputes are the causes of the turbulences that jeopardize peace and security in South-East Asia. The territories over which the states mentioned above dispute against each other are the islands of Spartly, Paracel and Pratas and Macclesfield Bank. Although the specific conditions are different concerning the territorial disputes, all the states see a chance to ensure their economic interests in the global competition for natural resources above all, in the field of energy supply and fishing. As the territorial disputes concern sovereignty, no party to the dispute is willing to make any concession to the other party. This shows that the dispute could not be settled so easily and overcome by peaceful means without the interference of foreign factors. In the study that follows the author does an international legal analysis of the disputes in the South China Sea (with special reference to arbitration between the Philippines and China), explaining their impact on the regional security.

racijama ograničava slobodu plovidbe ratnih brodova država i slobodu preleta njihovih izviđačkih aviona u spornim oblastima. Videti na primer: Richard Cronin, Zachary Dubel, "Maritime Security in East Asia: Boundary Disputes, Resources, and the Future of Regional Stability", Stimson, 2013, p.6. Internet, http://www.stimson.org/images/uploads/research-pdfs/maritime_territorial_disputes_and_east_asia_2.pdf

⁴³ Kina ima najveće finansijske rezerve na svetu, a većinu tih rezervi predstavljaju američke hartije od vrednosti. Videti: Alex VanNess, *China and U.S. Debt*, American Thinker, April 08, 2013, Internet, http://www.americanthinker.com/2013/03/china_and_us_debt.html, 10/05/2013.